Lærernes kompetencer i undervisningen i tidlig tysk i 0.-4. klasse - et casestudie i grænselandet

Karen Aarøe

Lektor, UC SYD

Nabosprog og tidlig sprogstart i tysk

- Stigende interesse for potentialet i dansk og tysk som fremmedsprog (fx. Nabosprog i Region Sønderjylland-Schleswig 2014; Aftaletekst Region Sønderjylland Schleswig 1997; Holst, Jensen, Rieder & Aarøe 2018).

- Også i den tidlige sprogstartsundervisning

- Fra skoleåret 2015-16 tysk i indskolingen indført i Aabenraa og Tønder kommuner
  - Støttet af A.P. Møller Fonden
  - Tønder: Fra 0. klasse (30 timer pr. år 0.-2. kl., 1 lektion 3.-4. kl., 5. kl 2 lektioner)
  - Aabenraa: Fra 3. klasse (1 lektion ugentligt 3.-5. kl)

- Fra 2016-17 ligeledes i Sønderborg kommune

Hvorfor er tidlig sprogstart interessant?

- **Fordelene i en nøddeskal:**

➢ Bedre udnyttelse af naturlige og indlejrede sproglæringsmekanismer

➢ Hurtigere tilegnelse af receptive og produktive mundtlige færdigheder

➢ Mere rum til tilegnelse af sproglige og interkulturelle erfaringer → kognitiv, social, kulturel og personlig udvikling

➢ Kan fremme elevernes læsefærdighed og sprogbevidsthed

Kilde: "*Addressing 'the age factor': some implications for languages policy*" , Europarådet 2002, Daryai-Hansen, Gregersen & Søgaard 2014)

Hvad skaber effektiv succes i tidlig sprogstart i tysk?

"Hvad skal der til, for at skolerne lykkes med den tidligere sprogstart?"

Annette Søndergaard Gregersen (red.) Forlaget Samfundslitteratur 2017

Europa-kommissionens anbefalinger:

- **Læreren bør være specialistuddannet**
- Imitation gennem fx. sange, rim og remser
- I spontan leg øver børn funktioner i sproglig form og betydning
- Narrativer/historiefortælling fremmer interaktiv læring, lytte- og talefærdighed
- Motivation via kombination af leg, intellektuel udfordring og egne succesoplevelser
- Maksimere berøring med målsproget

Kilde: Daryai-Hansen et al 2015; Daryai-Hansen, Gregersen & Søgaard 2014

Gælder det i tidlig sprogstart i tysk i grænselandet?

Er der yderligere relevante faktorer for succes?

Hvad er de afgørende lærerkompetencer og uddannelsesbehov?

Jacob 2014: “Der findes ingen almengyldig handleplan for nabosprogsformidling”

Undersøgelse af Aabenraa- og Tønder-lærernes erfaringer

- Populationsundersøgelse blandt lærere på følgende UC SYD-efterudd.:
  - Campforløb vedrørende tidlig sprogstart
  - Sprogvejledermodul (og campforløb) samt et vejledningsmodul

- Respondentgruppe:
  - Repræsenterer de første hands-on erfaringer fra klasseværelserne i grænselandet i Danmark
  - Qua deres effteruddannelse har et klart sprog til at formidle dem i

- Online spørgeskema-undersøgelse:
  - Forskningsstrategi: Kombinere klassiske survey-spørgsmål med åbne spørgsmål
    - Kvantificere erfaringer og oplevede kompetencebehov
    - Kvalitativt: Skabe åbenhed for nye input, pointer og erkendelser

  - 38 lærere inviteret til undersøgelsen, 23 påbegyndte og 21 fuldførte
    - Acceptabel svarprocent

Undersøgelsens respondentgruppe: Undervisningserfaring i tysk og tidlig tysk

1. I tysk-faget

Erfaring	%	Antal
< 8 år	64%	14
≥ 8 år	36%	8
Total	100%	22

2. Efter klassetrin

Question		Antal svar
0.-2. klasse	24%	9
3.-4. klasse	37%	14
5. klasse	39%	15
Total	100%	38

3. Med elever mellem 0.og 4. klasse

Erfaring	%	Antal
< 8 år	86%	19
≥ 8 år	14%	3
Total	100%	22

Undersøgelsens respondentgruppe

1. Efteruddannelsestype

Efteruddannelse	%	Antal
Campforløb	45%	10
Campforløb og vejleder-uddannelse	55%	12
Total	100 %	22

2. Campforløb – eget valg?

Eget valg	%	Antal
Eget valg	36%	8
Arbejdsgiver	64%	14
Total	100%	22

3. Sprogvejleder– eget valg?

Eget valg	%	Antal
Eget valg	58%	7
Arbejdsgiver	42%	5
Total	100%	12

Resultater

1. Lærernes oplevelse af elevernes indgang til tidlig tysk i grænselandet

- begrænsninger men også ressourcer og muligheder

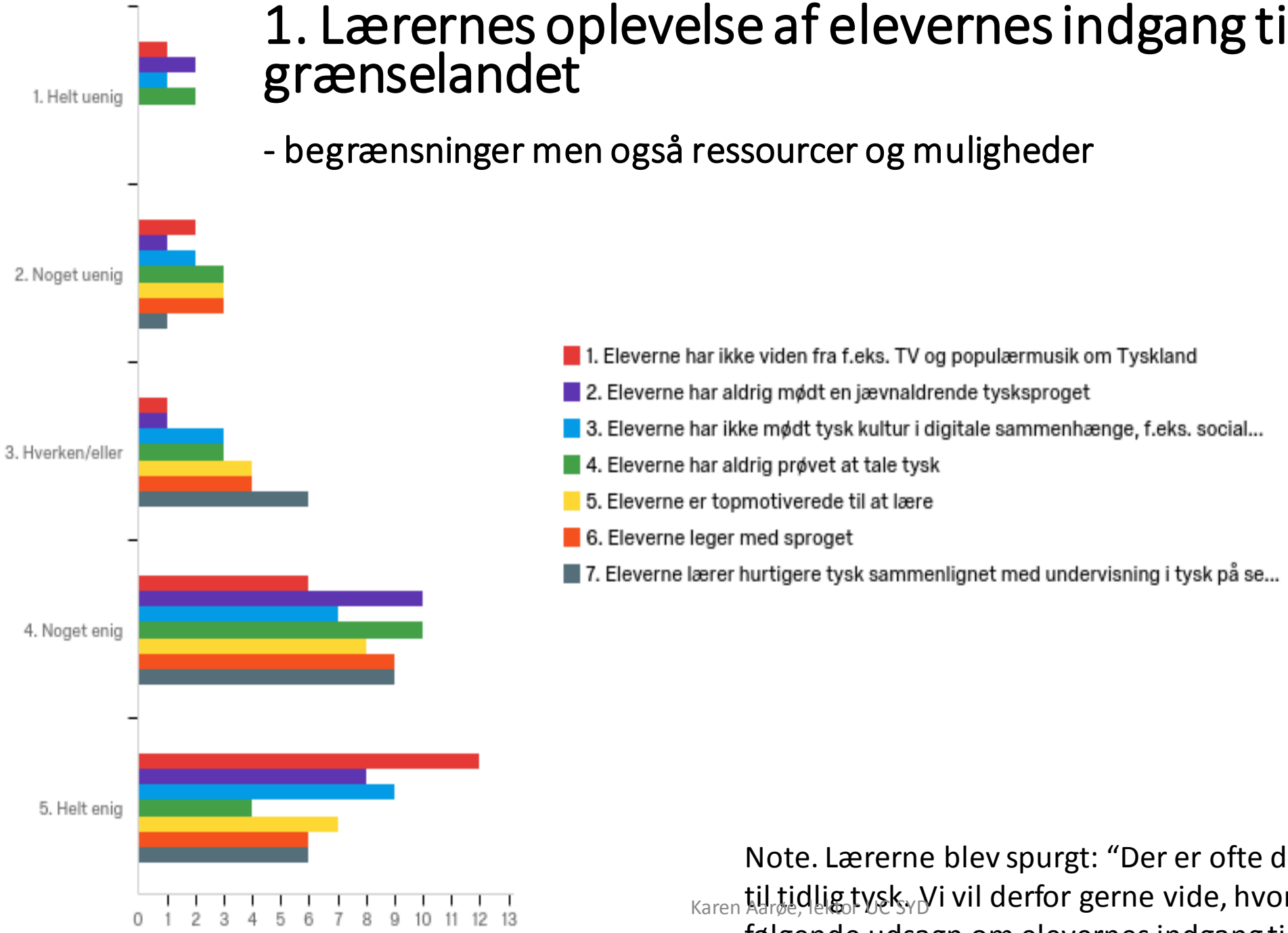

Note. Lærerne blev spurgt: "Der er ofte debat om elevernes indgang til tidlig tysk. Vi vil derfor gerne vide, hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om elevernes indgang til tidlig tysk?"

2. Lærernes oplevelse af udfordringer i undervisningen i tidlig tysk

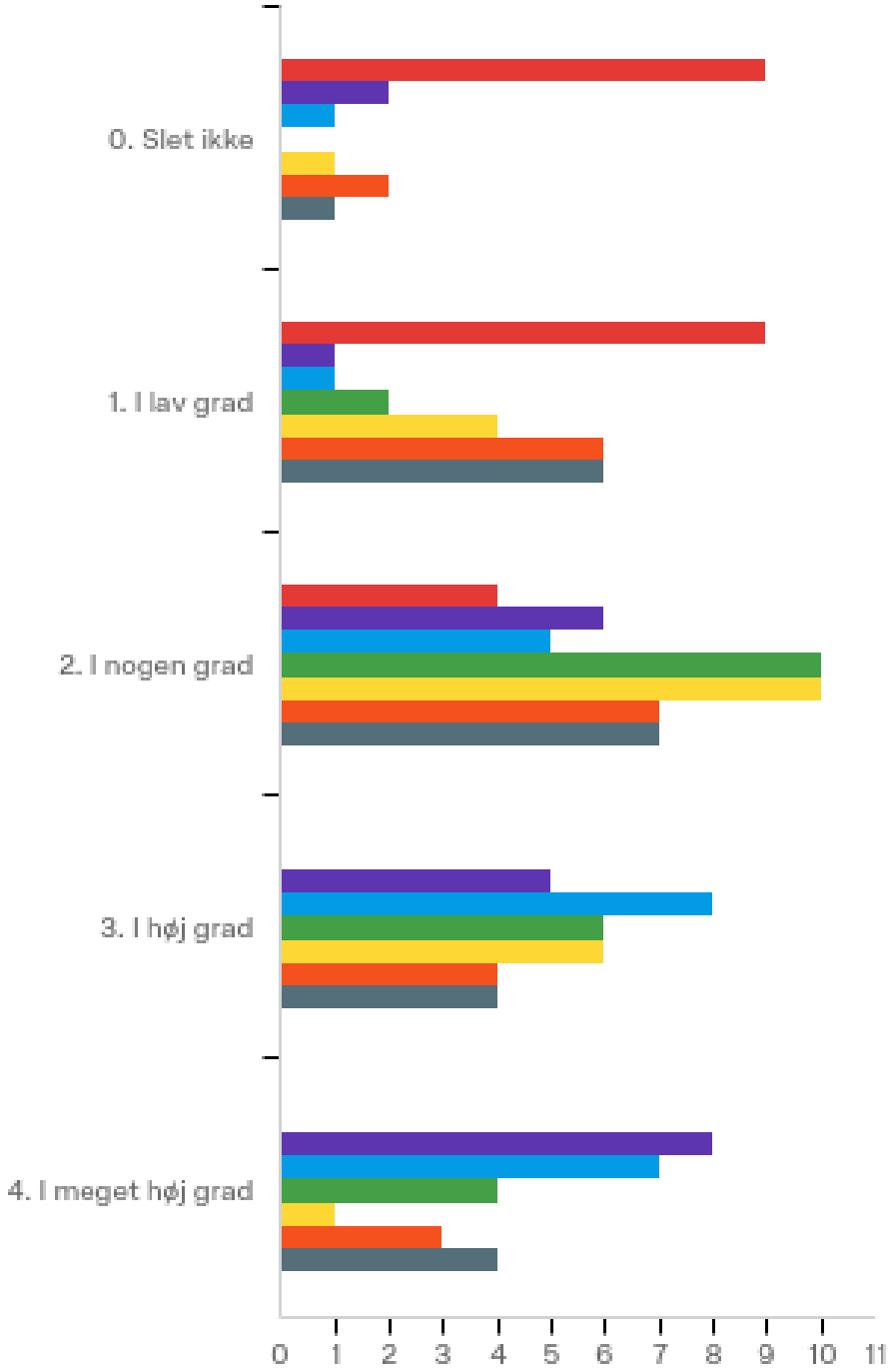

1. Et negativt tysklandsbillede hos eleverne
2. Man skal bruge målsproget så meget som muligt
3. Man skal kunne bygge bro mellem tysk og elevernes ressourcer på førstesp...
4. Mangel på velegnede undervisningsmaterialer til tysk i 0.- 2. klasse
5. Mangel på undervisningsmaterialer til tysk i 3.-4. klasse
6. Mangel på samarbejdsmuligheder med institutioner i det tyske mindretal
7. Mangel på samarbejdsmuligheder med tyske skoleklasser syd for grænsen, s...

Note. Lærerne blev spurgt: "I hvilken udstrækning oplever du følgende forhold som en udfordring for læreren i undervisningen i tidlig sprogstart?"

3.1 Hvad skaber succesoplevelser hos eleverne? -med lærernes egne ord

Overordnet

"at de tør og bruge sproget, at de genkender og forstår"

"At de opdager, hvad de kan bruge sproget til, og at de ser, at de rent faktisk kan bruge noget af det, de allerede kan og har lært i eks. dansk og engelsk."

"At der er opbakning fra forældrene ved, at de f.eks. spørger ind til nogle tyske ord derhjemme"

"sjove oplevelser og elevernes nysgerrighed"

"de er meget motiveret fra starten, men deres motivation og glæde slukkes lidt af det lave timeantal/de synes der går for lang tid fra de har lært noget til de igen komme i berøring med sproget."

Arbejde meget med sammenhænge, hvilke ord kender de allerede, hvilke ord lyder som på dansk eller ligner.

Interkulturel kommunikativ kompetence (fx. Tage traditioner og skikke op)

Trygt undervisningsmiljø

Note. Lærerne blev spurgt: "Forklar med egne ord, hvad du oplever som bedste vej til, at eleverne får succesoplevelser i tidlig tysk?"

3.2 Hvad skaber succesoplevelser hos eleverne? -med lærernes egne ord

Lærer-kompetencer	Redskaber
"At læreren er motiveret,inspirerende og positiv" "Man skal variere i indholdet og prøve på at eleverne får nogle opdagelsesrejser." **"Lære dem chunks, for at de oplever, at de rent faktisk kan en masse tysk. Hurtig succes sikrer motivationen."** "Åbne nye døre og lad dem føle de kan afprøve sproget og give dem lyst til at lære mere. Det er dejligt at tale sprog"	**Lege, sange bevægelse, remser, CL, visualisering** Handlingsorienteret undervisning: "bruge sproget igennem leg, rollespil og lign", årlige ture til Flensborg Tal tysk derhjemme, se TV, få talt i HVER tysktime, vise filmklip At de tør og bruge sproget "At man tilrettelægger og inddrager mange ord som enten er det samme på dansk/tysk" "At YouTube er en "god ven" til sange, ord og billeder" Alderssvarende materiale med tegninger og opgaver

Note. Lærerne blev spurgt: "Forklar med egne ord, hvad du oplever som bedste vej til, at eleverne får succesoplevelser i tidlig tysk?"

4. Vigtigste lærerkompetencer i tidlig tysk-undervisning – lærernes egne ord

Motivation	Kommunikative færdigheder	Didaktiske færdigheder
At læreren føler glæde ved at undervise i tysk Det er vigtigt, at læreren selv vil faget Evnen til at motivere børnene til også at glæde sig over det tyske sprog. **Brænde for faget og for at gøre undervisningen vedkommende** At man er bevidst om, at tysk i dagens Danmark ligger meget fjernt for mange elever	**Gode tyskkundskaber, god formidler, være god til tysk og dansk, lærere uddannede i tysk** **"Læreren skal være faglig stærk i sproget"** Skal kunne undervise ud fra et funktionelt sprogsyn At man har et flydende tysk sprog, så eleverne hører det "rigtige" sprog Sprogkyndig; kende elevernes zone for nærmeste udvikling Så meget som muligt på tysk i timerne. Man skal vide noget om Tyskland og kultur.	Undervisningen skal være i børnehøjde og varieres **Gøre undervisningen afvekslende** Undervisningsdifferentiering: "gøre undervisningen afvekslende, så der er noget for alle børnene" **At man har mod på at synge, lege osv. på tysk** Man skal kunne dramatisere, altså med kropssprog og mimik vise eleverne, hvad man siger på tysk Arbejde med fæstning og udvidelse af elevernes ordforråd **Man skal selv kunne finde sit undervisningsmateriale og sine lærermidler (fx. filmklip)** "Man skal være kreativ og opfindsom"

Note. Lærerne blev spurgt: "Hvis du skulle sige det med egne ord, hvilke kompetencer er vigtigst hos læreren, når man underviser i tidlig tysk? "

5. Hvad nu? Nye efteruddannelsesbehov – med lærernes egne ord

<u>Campforløbsdeltagerne</u>

- Udarbejdelse/søgning af undervisningsmaterialer
  - Til indskoling
  - således at det tilgodeser tre niveauer / klassetrin samtidigt, når alle skal rummes i en klasse.
- Forskellige måder at give feedback på
- Skriftlige opgaver

<u>Deltagere i vejlederuddannelsen og campforløb</u>

- Hvordan kommer vi i gang med samarbejdet over grænsen?
- Apps, spil, adgang til flere digitale portaler
- Forening af progression og automatisering (læringsspiraler) i en kontekst med meget lidt tid til undervisningsforberedelse

Note. Deltagerne blev spurgt: "Nævn op til tre emner eller kompetencer, der har manglet på Campforløbet (og vejledningsuddannelsen), og som med fordel kunne indgå fremover"

Konklusion

- Udfordringer og muligheder i elevernes tilgang til tidlig tysk
  - Høj motivation
  - Leg med sproget
  - ➢Negativt tysklandsbillede ikke en udfordring,
    - ➢men mangel på kulturel viden er

- Vigtigheden af fagligt og fagdidaktisk stærke lærere
  - Beherske målsprog og tilpasse dette
  - Kunne bygge bro mellem tysk og barnets første sprog og andre sprog
  - Undervisningsdifferentiere og variere
  - Forene automatisering, systematisk arbejde med ordforråd + progression
- Behov for specialudviklede undervisningsmaterialer
- Mere fokus på læringsspiraler
- Mere samarbejde over grænsen?
- Opprioritering på skolerne af sprogvejlederfunktionen?

Tak

Acknowledgements: Tak til….

Lærerne på Campforløb og sprogvejlderuddannelsen med henblik på tidlig tysk ved UC SYD for deltagelse i undersøgelsen

Lone Holst og Petra Daryai-Hansen for kommentarer til spørgeskemaets udformning

Lene Aarøe for opsætning af undersøgelsen i Qualtrics og tabelopsætning

Præsentationen citeres som: Aarøe,Karen (2018): Lærernes kompetencer i undervisningen i tidlig tysk i 0.-4. klasse – et casestudie i grænselandet. Oplæg ved Nabosprogskonferencen "Dansk og tysk som nabosprog" , Tønder 03.05.2018